

Uzhgorod Union used an experience and achievements of Beresteysk Union and played a great part in the history of Transcarpathian region/ This Union had an influence on the development of education, science and culture of Uzhgorod.

Keywords: *Orthodox Church, union, catholic church, Christianity.*

*Коваленко С. М.
НПУ ім. М. П. Драгоманова*

ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЕСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ НА ПОДІЛЛІ

Висвітлюється культурно-просвітницька діяльність чеських громадських об'єднань на Поділлі в роки незалежності.

Ключові слова: чеська меншина, "товариство ім. Я.А. Каменського", товариство "Голендерські чехи", "ансамбль Студанка".

Освещается культурно-просветительская деятельность чешских общественных объединений на Подолье в годы независимости.

Ключевые слова: чешское меньшинство, "общество им. Я.А. Каменского", общество "Голендерские чехи", "ансамбль Студанка".

The cultural and educational activities of Czech public communities in Podillya region of the period of independence are enlightened.

Key words: *czech minority, the Kamenskiy community, the Holender Czech community, the Czech "Studanka" company.*

Україна стала другою Батьківщиною для представників понад 130 національностей. Реалізуючи визнане міжнародним співтовариством право на національне самовизначення, Україна обрала шлях побудови демократичної, соціальної, правової держави як Батьківщини громадян усіх національностей, які пов'язують свою долю з українською землею [1, с. 555; 2, с. 617; 3]. Великим здобутком молоді незалежної демократичної держави є збереження міжнаціонального миру і злагоди, уникнення потенційних загроз міжнаціональних конфліктів [4, с. 799]. Етнічне розмаїття сучасного глобалізованого світу дедалі частіше сприймається на політичному рівні не стільки як потенційна небезпека суверенітету та територіальній цілісності держави, а як неоціненний культурний скарб, який повинна кожна держава оберігати як зіницю ока.

Українська держава прагне задовольнити соціальні, політичні та культурні потреби національних меншин. Найпростішою формою участі національних меншин у громадському та культурному житті держави є діяльність національно-культурних громадських об'єднань, які виступають соціальними посередниками між громадянським суспільством і державою і сприяють здійсненню етнодержавної політики в Україні. Громадські об'єднання національних меншин вже сьогодні є тим суспільно-політичним механізмом, у якому кристалізуються і через який транслиуються на владно-політичний рівень інтереси різноманітних етнічних меншин України [5, с. 179-180]. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених історії чеської національної меншини України, питання створення та діяльність чеських громадських об'єднань на Поділлі не знайшло свого відображення у спеціальних історичних наукових дослідженнях Я. Вацуліка [6; 7].

М.В. Бармака [8], С.А. Волкової [9, 10], М.Є. Лутай [11], Ж.М. Ковби [12], С.А. Шульги [13], Г.А. Шпиталенко [14], І. Гофман [15], В.В. Надольської [16]. А тому існує об'єктивна необхідність дослідження культурно-просвітницької діяльності чеських громадських об'єднань на Поділлі.

Чехи поселились на Поділлі в 70-х рр. XIX ст., придбавши землю у німців-менонітів з колонії Голендри, які з релігійних переконань відмовились служити в царській армії та приймати православ'я, тому змушені були покинути Російську імперію. Ті, що залишилися, разом з чехами живуть в мирі та злагоді, невтомно працюючи на родючій українській землі. Чехи освоїлися на новому місці, доля українського народу стала їх долею. Разом з українцями пройшли дві світові війни, колективізацію, голод, репресії [17, с. 9-23; 18, с. 159-160; 19, с. 66-68].

Історія заснування першого чеського громадського товариства на Поділлі сягає 1874 року, коли чехи об'єдналися в товариство для купівлі 957 десятин землі у колоністів німців-менонітів хутора Голендри (нині с. Миколаївка). Головною метою була соціально-економічна діяльність для забезпечення потреб членів товариства. Більшість чехів витратили майже всі кошти на придбання землі, а для купівлі якісного насіння, техніки, побудови громадських установ на хуторі потрібні були кошти. 23 листопада 1878 р. товариство для потреб громади бере позику під заставу землі у розмірі 15 тис. рублів у дворянина Валявського Фауста Ігнатовича [20, с. 12-13]. Колонія за короткий термін стає заможною та процвітаючою.

Подальшому розквіту хутора завадили Перша Світова війна, революція, громадянська війна, постійна зміна влади: УНР, Гетьманат Скоропадського, Директорія. Більшовики, здобувши перемогу, щоб утримати владу, застосовували терор проти населення України. Великої шкоди економіці завдала політика "воєнного комунізму", яка характеризувалася примусом, експропріацією майна та централізацією виробництва. Проголошена у березні 1921 року нова економічна політика (НЕП) покращила загальне господарське становище, частково відновивши вільний ринок та звільнивши приватну ініціативу від жорстких державних обмежень. НЕПом сповна скористалися селяни з с. Миколаївки, які після ліквідації "продрозкладки" могли вільно продавати продукти своєї праці на ринку. Отримавши "живі гроші" за продукти своєї праці, селяни прагнули збільшити свої прибутки шляхом підвищення продуктивності праці. З цією метою було створено та діяло упродовж 1924-1928 рр. в с. Миколаївці товариство "Культурних чеських господарів", завданням якого було забезпечення колоністів передовою зарубіжною технікою (переважно чехословацькою). Упродовж 1928-1930 рр. в селі діяло товариство "Чеське дружство", яке постачало сільськогосподарську техніку чехословацького виробництва [20, с. 21]. Наполеглива та сумлінна праця в роки НЕПу, впровадження передових технологій в сільському господарстві сприяли перетворенню селян в заможних та багатих. Розквіт, який припав на другу половину 20-х років XX ст. швидко загальмувався у зв'язку з проведенням колективізації, наслідком якої став голод 1932-1933 рр. Не чекаючи розкуркулення та втікаючи від репресій до Середньої Азії і на етнічну Батьківщину, багато чеських сімей стали покидати колонію. Чеських селян, які успішно господарювали, не порушуючи законів держави, оголошували злочинцями, їх позбавляли майна, багатьох висилали до Сибіру. Каральні органи безпідставно

зараховували представників цього слов'янського народу до агентів різних іноземних розвідок, а згодом до фольксдойчів. Трагічна доля спіткала активістів товариств “Культурних чеських господарів” та “Чеське дружство”. Зокрема, голову товариства “Культурних чеських господарів” Фогеля Володимира Кириловича було звинувачено у шпигунстві на користь Німеччини. За постановою трійки УНКВД Вінницької області він був розстріляний 8 жовтня 1938 р. [21, с. 834-837].

Після важких повоєнних років село поступово почало відроджуватись. Радянська влада приділяла увагу соціально-економічному розвитку села, але зовсім не звертала уваги на збереження та розвиток чеської культури. Навпаки, вшанування своїх національних звичаїв, традицій, мови стало ознакою неблагонадійності. Поступово дана політика призвела до того, що чехи все менше стали використовувати чеську мову в побуті, відзначати національні свята. Змовкла чеська пісня, вже майже три десятиліття не відзначають таке колоритне чеське національне всесілля, багате на звичаї, танці, пісні [22].

Чисельність чехів України з кожним переписом населення зменшується. Згідно з переписом 1959 р. на Україні проживало 14 тис. 539 осіб чеської національності, 1970 р. – 12 тис. 73 осіб., 1979 р. – 10 тис. 589 осіб., 1989 р. – 9122 осіб, а за останнім переписом 2001 року – 5912 осіб, або 0,012% населення України [23, с. 14]. Отже, маємо типову картину згасання етносу. Вінницька область є одним із тих регіонів, де проживає найбільша кількість чехів [24, с.152]. Згідно з переписом 2001 р. на Вінниччині проживає 431 особа чеської національності. Компактним місцем поселення чехів є село Миколаївка Козятинського району. Разом з чехами на території Вінницької області мирно живуть представники біля 130 національностей, серед них переважна більшість українців, чисельність яких становить 1674135 осіб., росіяни, яких нараховується 67501 осіб., поляки – 3794 осіб., білоруси – 3114 осіб, євреї – 3066 осіб та молдавани – 2944 осіб [25, с. 38,40]. Для збереження своїх традицій, розвитку культури національні меншини об'єднались в громадські об'єднання. На 1 квітня 2010 року на території області зареєстровано 64 національно-культурних товариства, які презентують 16 національних спільнот [26].

Чеський національно-культурний рух України, який розгорнувся завдяки лояльній національній політиці перебудови колишнього СРСР другої половини 80-х рр. ХХ ст., набув значного поширення після проголошення незалежності України. Саме на цей період припадає пік національного піднесення і етнічного самовизначення українських чехів, які одні із перших серед національних меншин починають застосовувати надані їм державою права. Найбільш виразно чеський національно-культурний рух оформився шляхом створення та діяльності національно-культурних товариств.

Одними із перших в області створили власне товариство в 1990 р. чехи с. Миколаївки, яке отримало назву “Чехословацьке культурно – освітнє товариство ім. Яна Амоса Каменського”. Його головним завданням було збереження національної культури, мови, традицій, побуту. Головою товариства обрали вчителя Йосипа Йосиповича Ланкамера. У 1993 році товариство було перейменоване у “Культурно-освітнє товариство “Голендерські чехи”.

Діяльність товариства спрямована на активізацію культурного життя чеської громади. У цей період було створено музей села. Й.Й. Ланкамер став його директором.

На початку 90-х років у місцевій школі заступник директора школи з навчально-виховної роботи, заступник голови культурно-освітнього товариства “Голендерські чехи” Лариса Ярославівна Лановик створює куточок, в якому представлено експонати, що відображають культуру і побут чеських поселенців. Згодом, зважаючи на велику кількість експонатів, адміністрація школи виділила приміщення для створення музею. А в 2008 році його реорганізовано у музей культури і побуту чеського села, створено у двокімнатному приміщенні чеську побутову кімнату та кімнату з експозиціями, історичними документами, картинною галереєю. Кваліфіковану консультацію по створенню музею надала науковий співробітник Вінницького краєзнавчого музею, мистецтвознавець – Алла Ліпська [22].

Л.Я. Лановик приклала титанічні зусилля для збору експонатів, передавши речі власної родини, та рятуючи від загибелі речі односельців, даючи їм друге життя. Зокрема, шафу для посуду, яку зробили своїми золотими руками талановиті сільські майстри по дереву – Томеші. Разом з учнями школи “реставрували” експонат (шафа використовувалась як місце для несіння яєць курми), який сьогодні прикрашає сільський музей [22]. В музеї представлені фотографії односельців кінця XIX поч. XX ст, дореволюційні документи, книги та посуд, привезені колоністами із чеських земель Австро-Угорської імперії, національний одяг, меблі, знаряддя праці [27]. Поповнюють фонди музею і колишні жителі села. Зокрема, в 2002 році брат Василя Сидоровича Вацека (Земляка) Ілля Сидорович Вацек, який проживає у місті Міловіце Чеської Республіки, передав музею велику кількість фотографій [22].

Окремий стенд присвячений школі. На ньому можна прослідкувати більш як сторічну історію освіти в с. Миколаївці. На стенді фото першого приміщення школи, вчителів та учнів чеської школи, яка діяла упродовж 1930-1938 рр.

В музеї створені стенди, присвячені видатним землякам: вченому в області гідравліки і гідромеханіки академіку АН УРСР Сухомелу Георгію Йосиповичу, видатному українському письменнику, Лауреату премії ім. Т.Г. Шевченка Василю Земляку, художнику-аматору Степану Васильовичу Смалю. В музеї представлено його картини. Майстер пензля створив чимало пологен образотворчого мистецтва, на яких зобразив мальовничі пейзажі рідних місць, зокрема зобразив село Миколаївку дореволюційного періоду хутірного поселення та періоду соціалізму. У музеї зберігаються понад два десятки полотен талановитого художника. Вінницький краєзнавчий музей неодноразово виставляв дані полотна на своїх виставках.

Чеське слово все рідше лунає серед жителів села. Якщо старше покоління використовує мову своїх предків у побуті, то молодь частіше спілкується українською. Згідно із всеукраїнським переписом чехи Вінницької області вважають рідною мовою чеську – 105 осіб, українську – 296, російську – 29. Майже всі, хто вважає своєю рідною мовою чеську, проживають або є вихідцями із села Миколаївки [26].

Розуміючи, яку роль відіграє мова у житті будь-якого народу, Л.Я. Лановик взялася за відродження чеської мови. Бо, як зазначає видатний український громадсько-політичний діяч І. Дзюба: “Мова – це еквівалент людського духу, глибокого досвіду поколінь, самого національного буття в його минулому, сучасному й майбутньому” [28, с. 20]. Вона звернулася за допомогою до чеського посольства, яке виділило кошти на

ремонт та облаштування чеського класу. Його обладнано стендами, на яких зображені символи Чеської Республіки, основна інформація про державний устрій, органи влади, географічне положення, територіальний поділ, історію та культуру Чеської Республіки. Окремі стенди присвячені національному одягу та природним багатствам республіки. Посольство забезпечило школу букварями, читанками, художньою літературою, книгами з історії та культури Чехії. Вже стало доброю традицією для посольства Чеської Республіки в Україні щороку надсилати до школи книги. Отже, школа повністю забезпечена підручниками для вивчення чеської мови на п'ятирічний курс, є роздатковий та дидактичний матеріал, таблиці з розвитку мовлення [22].

З 1992 року Л.Я. Лановик викладає чеську мову. Мова вивчається факультативно. Для її вивчення упродовж 1992 – 2002 років відводилось 6 год на тиждень, в 2003-2004 рр. – 5 год. Вивчення мови провелося у 3 групах, в яких навчались 38 дітей. Упродовж 2005-2010 рр. в 4-ох групах чеську мову вивчало понад 40 дітей. За сприяння Чеського посольства вчителі Л.Я. Лановик та І.Я. Мельник мали можливість вивчати чеську мову в Чеській республіці. Зокрема, Л.Я. Лановик вивчала курс чеської мови при Карловому університеті у м. Празі в 1997 році, закінчила односеместровий курс при Масариковому університеті у м. Брно в 2002 році. У 2008 році у м. Празі пройшла методичну підготовку по викладанню чеської мови.

Чеська республіка надає можливість членам товариства вивчати рідну мову в найкращих університетах країни. Уряд Чеської Республіки фінансує навчання своїх краян. Даною програмою скористались за роки діяльності товариства 5 членів [22].

З кінця 90-х рр. ХХ ст. за сприяння посольства до села щорічно приїжджають студенти університетів Чеської Республіки. Вони надають допомогу не лише у вивченні мови, а й у прилученні членів товариства до багатой чеської культури. Упродовж 1999-2003 років у с. Миколаївці працювало біля 10 студентів вищих навчальних закладів Праги і Брно. Приємні спогади в членів товариства залишила про свою роботу студентка Карлового університету Яна Голікова із Брно [20, с. 54].

Велику краснавчу роботу з дослідження життя та діяльності чехів на подільських землях провела Л.Я. Лановик. Нею написана книга “Прадідів розчищені джерела” на основі спогадів старожилів с. Миколаївки. Книга побачила світ у 2004 р. двома мовами: українською та чеською за фінансової підтримки Відділу краянських і культурних зв'язків Міністерства закордонних справ Чеської республіки (OKKS MZV ČR). Яна Голікова переклала книгу на чеську мову [20, с. 2]. У 2009 р. за сприяння Козятинської державної адміністрації та районної ради Л.Я. Лановик упорядкувала матеріали та видала книгу “Його душа за цілий світ боліла”, яку присвятила своєму рідному дядьку, головному редактору часопису “Вісник Козятинщини” Олександрові Йосиповичу Томешу. До книги увійшли неопубліковані при житті О.Й. Томеша дослідницькі матеріали про діяльність командира ружинського партизанського загону Пилипа Йосиповича Шуляка, а також цінні матеріали про підпільницьку і партизанську діяльність видатного українського письменника чеського походження, лауреата Державної премії імені Т.Г. Шевченка Василя Земляка. На основі зібраних матеріалів О.Й. Томеш упродовж багатьох років мріяв видати художньо-документальну повість “Про лебедя і калину”. У книзі вміщені спогади друзів, колег, односельчан, фотографії із сімейного альбому [29].

Учитель Л.Я. Лановик приклала значних зусиль для створення бібліотеки чеської літератури, основою для якої став фонд художньої літератури, переданий Вінницькою обласною бібліотекою ім. К.А. Тімірязєва. Фонди бібліотеки поповнюють також меценати. Жителі села мають можливість читати і чеську пресу, завжди бути в курсі політичних, культурних подій республіки. Товариство систематично отримує періодичні видання: “České listy”, “ABC”, “Mateřidoužka” [22].

Товариство щорічно за фінансової допомоги Чеської республіки оздоровлює дітей членів товариства в Чехії. Вперше в 1991 році група дітей в кількості 10 чол. разом з головою товариства Й.Й. Ланкамером оздоровлювалася в таборі “Ческе Будейовіце”. З 2000 р. діти відпочивають в оздоровчих таборах Чеської республіки: Румбурзі, Младі Болеславі, Пілскі Млїн, Буковані, Коморні Лготце [20, с. 54.].

Серед пріоритетних напрямків державної політики в задоволенні етнокультурних потреб національних меншин є: відродження звичаїв і традицій різних етносів, всебічний розвиток їхньої мови і освіти, самодіяльного та професійного мистецтва, збереження пам'яток національної культури. Практичною реалізацією чинного законодавства України у сфері забезпечення прав національних меншин, задоволення їх етнокультурних і соціальних потреб займається самостійний структурний підрозділ при Вінницькій обласній державній адміністрації Відділ у справах національностей, який вивчає та аналізує тенденції етнонаціонального та етнокультурного розвитку, сприяє гармонізації міжнаціональних відносин в області [26].

З метою співпраці з лідерами національних спільнот, пошуків взаємоприйнятних шляхів вирішення існуючих проблем (в т.ч. фінансування на культурно-просвітницьку діяльність, виділення приміщень та інше) 20 травня 2008 року за розпорядженням №188 голови Державної адміністрації Вінницької області створено обласну раду представників національно-культурних товариств при облдержадміністрації. До складу ради увійшли керівники вісімнадцяти найактивніших громадських об'єднань національних спільнот області, представники структурних підрозділів облдержадміністрації та засобів масової інформації. Активну участь у діяльності ради бере голова чеського товариства “Голендерські чехи” – Л.Я. Лановик. На засіданнях ради, які згідно з Положенням відбуваються один раз на квартал, піднімаються питання щодо вирішення найважливіших етнонаціональних проблем, а саме:

- вирішення проблем зайнятості, соціальні, освітні та культурно-просвітницькі потреби ромського населення;
- створення на обласному телебаченні та радіо постійної програми про життя та діяльність національно-культурних товариств Вінниччини;
- проведення спільно з національно-культурними товариствами олімпіад з національних мов;
- вирішення можливостей надання на пільгових умовах громадським організаціям національних меншин оренди приміщень для проведення ними культурно-мистецьких заходів та інші [30].

За підтримки обласних та місцевих органів влади здійснюється комплекс культурно-мистецьких заходів, що сприяють гармонізації міжетнічних відносин. Вже стали традиційними обласні фестивалі культур національних спільнот “Подільські

барви” та “Всі ми діти твої, Україно!”; Міжнародний день рідної мови та свято національної кухні; дні слов’янської писемності та культури, виставки декоративно-прикладного та ужиткового мистецтва; фестивалі, концерти чеської, ромської, польської, єврейської та асирійської культур. Загальна кількість аматорських колективів художньої самодіяльності національних меншин області складає понад 150 різножанрових творчих колективів та окремих виконавців, з них 11 отримало звання зразкового [26]. Про високу професійність національних художніх колективів свідчить їх участь у загальнодержавних обласних, районних та міських заходах.

Одним із найкращих танцювальних колективів Вінницької області є чеський народний аматорський фольклорно-етнографічний ансамбль “Студанка”. Свою історію ансамбль розпочинає з літа 1995 року. Його організатором і керівником стала – Л.Я. Лановик. Дебют колективу відбувся 1995 р. в актовій залі школи. Ансамбль складався із 12 учасників, учнів 6-9 класів. Актювий зал ледве вмiстив всіх бажаючих побачити колоритний, запальний чеський національний танець. У 1997 році відвідав с. Миколаївку Надзвичайний і Повноважний посол Чеської республіки в Україні Павел Маша. Високий гість був вражений, почувши живу чеську мову та пісню, побачивши танок у виконанні дітей [20, с. 55].

Переломним для ансамблю став 1998 рік. Колектив запросили взяти участь в III Всеукраїнському фольклорному фестивалі чехів “Плес”, який відбувся в м. Одесі, де ансамбль здобув першу свою нагороду – став дипломантом фестивалю. Саме в Одесі, як зазначає Л.Я. Лановик, ансамбль: “знайшов собі ім’я “Студанка”, тобто українською “Джерело”. Наступного року “Студанка” підтвердила свою перемогу на IV Всеукраїнському фольклорному фестивалі чехів “Плес” в м. Києві та вперше взяла участь у Всеукраїнському конкурсі: “Всі ми діти твої, Україно!”, ставши дипломантом цього конкурсу. Цього ж року відбувся I обласний конкурс художньої самодіяльності національних меншин та етнічних груп “Подільські барви”, де “Студанка” посіла I місце. Звання лауреата юні носії національної творчості отримали на I Всеукраїнському фестивалі народної творчості “Троно Калинове”. Великою подією у творчому житті “Студанки” стало запрошення її на IX Міжнародний фестиваль народної творчості краян (тобто діаспори – автор) “Рожновські славності”, який відбувся в м. Рожнові (Чеська республіка). Виступи проходили на території Валашського музею [20, с. 56].

У 2000 році відбулось чисельне збільшення колективу до 40 осіб, за рахунок прийняття до старшої групи нових членів та створення середньої та молодшої груп. Колективу присвоєно звання “Чеського народного аматорського фольклорно-етнографічного ансамблю”. Професіоналізм ансамблю помітно зріс, тож керівник колективу розширила репертуар, додала до танців багато нових, більш складних елементів. “Студанка” бере участь у багатьох фестивалях, конкурсах, концертах, здобуваючи перемоги або займаючи призові місця: у 2000 р. – у V “Плесі” чехів України в м. Києві, у II обласному конкурсі художньої самодіяльності національних меншин і етнічних груп “Подільські барви”, в концерті для ветеранів війни, односельців, присвяченому 55-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні; у 2001 р. – у “Фольклорині – 2001”, організованій Комітетом біженців при ООН в м. Києві, у VI “Плесі” чехів України в Криму та у III обласному конкурсі художньої самодіяльності

національних меншин і етнічних груп “Подільські барви”; 2002 р. – в VII “Плесі” чехів України в м. Києві, “Фольклорині – 2002” в м. Києві, в обласному фестивалі шкільної творчої молоді “Проліски надії”, в IV обласному конкурсі художньої самодіяльності національних меншин і етнічних груп “Подільські барви”; у 2003 р. у фестивалі “Перлини Козятинщини”, районному огляді вчительської та учнівської творчості “Дивоцвіти Козятинщини”, у V обласному конкурсі художньої самодіяльності національних меншин і етнічних груп “Подільські барви” та VIII “Плесі” чехів України. Великою подією у житті “Студанки” стала участь 24 жовтня 2003 р. у творчому звіті майстрів мистецтв та художніх колективів Вінниччини “Краса України – Поділля” в Національному палаці Україна в м. Києві [20, с. 57].

З лютого 2007 року, з обранням головою товариства “Голендерські чехи” Л.Я. Лановик, розпочався новий етап у чеському русі на Поділлі. Новий керівник товариства виборол право провести Всеукраїнський фольклорний фестиваль чехів України – “Плес”, започаткований у 1995 році в Одесі, який проходить щорічно у різних містах України. За ініціативи товариства “Голендерські чехи” у жовтні 2008 р. XIII Всеукраїнський фольклорний фестиваль чехів України уперше відбувся у Вінниці. Підтримали та профінансували фестиваль Міністерство закордонних справ Чеської республіки, Вінницька обласна державна адміністрація, Управління культури і туризму обласної державної адміністрації та обласний центр народної творчості. Проходив захід в концертній залі “Плеяда” [27].

На фестиваль з’їхалося 15 творчих аматорських колективів з дев’яти регіонів України: Кисва, Автономної Республіки Крим, Волинської, Житомирської, Запорізької, Миколаївської, Одеської та Рівненської областей, загалом прибуло біля 250 учасників [31, с. 28]. Програма фестивалю була насичена різними заходами. Учасники фестивалю, крім мистецької програми, взяли участь в екскурсіях історичними місцями Вінниччини [22].

Велику увагу чеському селу приділяють працівники Чеського посольства у Києві. Неодноразово до села приїжджали послы Чеської Республіки: Павел Маша, Йозеф Врабец, Карел Штіндл, Ярослав Башта, Вітєзслав Півонька та інші представники дипломатичного корпусу. Відвідуючи село, високі гості відзначили велику роботу, проведenu товариством “Голендерські чехи” у збереженні національно-культурної спадщини чехів на Вінниччині [32; 33]. Вітєзслав Півонька зокрема зазначив: “Україна для нас має важливий пріоритет... Це виявляється у питаннях політики й економіки, де наші відносини активно розвиваються. У селі Миколаївці Козятинського району проживає понад сто чехів, і ми їм допомагаємо. Для цього розроблена ініціативна група з підтримки земляків у світі. Нас усіх об’єднує любов до культури і традицій свого народу, і я думаю що такі акції дуже необхідні. Це є велика праця для блага людей і їхнього процвітання” [34, с. 3]. Щоразу приїжджаючи до села послы дарували товариству “Голендерські чехи” цінні подарунки: комп’ютерну, аудіо та відео техніку тощо [22].

15 травня 2009 р. у Будинку науки і техніки у м. Козятині відбувся концерт, присвячений 15-ти річчю творчої діяльності народного аматорського чеського фольклорно-етнографічного ансамблю “Студанка”. За підтримки Вінницького обласного центру народної творчості до цієї дати створено фільм, у якій увійшло понад 10 танців старшої групи [22]. За роки діяльності колективу до джерел народного мистецтва

долучилося понад 140 учнів школи. Нині ансамбль складається із 5 колективів і налічує 85 учасників, які працюють у різножанрових групах. У свій День народження “студанківці” подарували глядачам найкращі номери: народні пісні та танці, музичні композиції.

З привітальним словом виступили представники обласної та районної влади: начальник відділу у справах національностей і міграції Вінницької ОДА, директор Вінницького обласного центру народної творчості Тетяна Цвігун, голова Козятинської районної державної адміністрації Віктор Заїчко, заступник голови РДА Олена Касаткіна, начальник районного відділу освіти Аліна Діденко, начальник районного відділу культури Володимир Воронов. Радник посла Чеської Республіки в Україні, Петер Вагнер, який завітав на свято, відзначив дипломами найкращих “студанківців” [35].

У 2009 році працювало 6 різножанрових колективів, а саме: Молодший танцювальний – 19 чол., вокально-хореографічний – 10 чол.,

старший танцювальний – 16 чол., вокальний колектив пенсіонерів – 15 чол., духовий оркестр – 4 чол., вокально-інструментальний колектив сопіларів і скрипачів – 20 чол. Всього колектив налічує 70 учасників.

2 жовтня 2009 р. на звітному концерті “Благословенна земля моя, Вінниччина” у блоці “Горнемося до тебе, Україно!” в Палаці “Україна” в м. Києві Козятинський район представляв народний аматорський чеський фольклорно-етнографічний ансамбль “Студанка”. “Палац України” приймав майстрів мистецтв та художніх колективів Вінницької області у творчому звіті, який проводиться раз у п’ять років. Усього в заході були задіяні півтори тисячі чоловік. Відвідали творчий захід Президент України Віктор Ющенко разом з дружиною пані Катериною Ющенко, Міністр культури і туризму України Василь Вовкун, керівництво області та представники української інтелігенції [36]. Ларисі Ярославівні Лановик було присвоєно звання “Заслужений працівник культури України”. Нагороду вона отримала з рук президента України Віктора Ющенка [37].

У 2008-2009 роках для проведення національно-культурними товариствами культурологічних заходів органами виконавчої влади та місцевого самоврядування області було надано фінансову підтримку у розмірі біля 135 тис. грн. Крім того, у липні 2009 року рішенням 25 сесії 5 скликання Вінницької обласної ради внесено доповнення до обласної програми розвитку культури та духовного відродження на період до 2010 року окремий розділ щодо підтримки діяльності національно-культурних товариств області. Такий розділ включено й до міської програми розвитку культури та мистецтва у м. Вінниці на 2008-2012 роки. Крім того, для проведення культурологічних заходів національно-культурним товариствам надаються на пільгових або безоплатних умовах приміщення театрів, концертних залів, бібліотек, будинків культури, актових залів шкіл тощо.

Відповідно до чинного законодавства України національні меншини області забезпечують свої права на задоволення інформаційних потреб шляхом широкого висвітлення етнокультурної тематики на державних обласних та комунальних теле – і радіо каналах. Суспільно важливі заходи, значущі події громадських організацій національних спільнот висвітлюються у засобах масової інформації. На обласній телерадіокомпанії існують програми про життя та діяльність національно-культурних

товариств. Так, про життя та діяльність національних спільнот Вінниччини у 2009 році на Вінницькому державному телебаченні ВДТ-6 щосуботи упродовж 30 хв транслюється телепрограма “Далекі і близькі”. Метою програми є прагнення донести до глядача та висвітлити життя, традиції, звичаї народностей, які проживають у Вінницькій області [38]. Обласною телерадіокомпанією у передачі “Моє село-моя держава” було знято фільм про історію поселення та життя чехів с. Миколаївки, продемонстрований декілька разів на ВДТ-6. На обласному радіо 2 рази на місяць виходить радіопрограма “Єдина родина”. Два ефіри якої у переддень Різдва Христового були присвячені звичаям та обрядам чехів села Миколаївки. Також, у “Вінницькій газеті” є постійна рубрика, присвячена національній тематиці [26].

16 травня 2010 р. у Києві відбувся XIV Всеукраїнський фестиваль чехів України. На свято чеської пісні та танцю приїхало 14 творчих колективів. Учасників, які зїхалися з різних куточків нашої держави, вітали виконуючий обов'язки Надзвичайного Посла Чеської Республіки в Україні Вітеслав Півонька та голова Ради чехів України Людмила Мухіна. З Чеської республіки приїхала організатор Міжнародного фольклорного фестивалю країн у Празі Вера Доушова. Її завданням було відібрати п'ять колективів для участі у фестивалі, який відбудеться у вересні 2010 р. За почесну місію представляти Україну в Європі боролося 12 співочих колективів з Києва, Одеси, Житомира, Сімферополя, Луцька, а також два ансамблі чеського народного танцю, серед яких була і миколаївська “Студанка”. У залі столичного клубу МВС було виконано майже два десятки народних пісень та чотири танці, два з яких майстерно затанцювали миколаївські аматори. Вера Доушова назвала їх найкращим чеським колективом України та запросила взяти участь в IV Міжнародному Фестивалі країн [39].

Упродовж з 18 по 21 вересня 2008 р. у столиці Чехії Празі відбувся “Другий фольклорний фестиваль країн”. Серед виступаючих були чехи з США, штат Техас, з Румунії, Хорватії, Словенії, Молдови та України, всього 260 учасників [40]. Фестиваль створено з метою збереження чеської культури за межами країни [41]. Організаторами фестивалю є: громадська організація “Сім променів”, Постійна комісія Сенату по роботі з закордонними чехами, Фольклорне товариство Чеської Республіки. Фестиваль проходив під патронатом першого заступника Сенату Петера Підгарта [42].

Представляло Україну на цьому фестивалі товариство “Голендерські чехи” зі своїм фольклорно-етнографічним ансамблем “Студанка” [34, с. 2]. На поїздку було виділено 20 тисяч гривень з обласного та районного бюджету. Фестиваль пройшов на високому рівні. Урочисте відкриття відбулось у старовинному Вальдштайнському палаці, де працює чеський Сенат. Церемонія відкриття проходила в головній церемоніальній залі за участі високопосадовців: сенатора Владіміра Ейзенбрука – голови постійної комісії по роботі з закордонними чехами, сенатора Йозефа Васера, посадовця Міністерства культури Зденика Пшениці – голови фольклорного товариства Чеської Республіки [43]. Урочисто на розшитому українському рушнику члени товариства “Голендерські чехи” та ансамблю “Студанка” в Сенаті Чеської Республіки вручили український коровай господарям фестивалю [34, с. 3].

Фестиваль проходив у Мартініцькому палаці [42]. В приміщенні були виставлені фотографії кількох поколінь чехів-емігрантів із різних країн, на яких висвітлювалось їхнє

життя, побут та культура. Виступи фольклорно-етнографічного ансамблю “Студанка”: “Весільна прогулянка”, “Бабусина карусель”, “Голайда” вразили всіх присутніх професіоналізмом, артистизмом та емоційною забарвленістю. Виступ, в якому поєдналися хореографія та гарний спів старшої групи учасників “Студанки” остаточно завоював симпатії усіх присутніх [44]. В останній день фестивалю на Градчанській площі перед Президентським Палацом всім учасникам були вручені дипломи. Український колектив “Студанка” отримав найвищу відзнаку фестивалю – спеціальний диплом за найкращі виступи. Голові товариства “Голендерські чехи” та керівнику ансамблю Л. Я. Лановик не вірили, що колектив зібраний із жителів одного села [45]. Зібралось чимало туристів та жителів міста, щоб подивитися на дійство, незвичайно яскраве через різнобарвність національних костюмів. Завершився фестиваль пісенною ходою від Мартініцького палацу до Градчанської площі, на якій біля пам’ятника Т.Г. Масарика заспівали улюблену його пісню: “Ach synku, synku” [44]. На прохання перехожих “Студанка” із задоволенням виконала танець прямо перед Президентським Палацом [46].

Наступного року Народний аматорський фольклорно-етнографічний ансамбль “Студанка” знову запросили взяти участь у III Міжнародному фестивалі краян. Фестиваль проходив упродовж з 16-20 вересня у м. Празі. Кількість учасників значно зросла. На Батьківщину предків приїхали народні колективи чехів із США, Німеччини, Польщі, Румунії, Сербії, Словенії, Хорватії, Боснії та України (з Києва, Львова, Одеси, Житомира, Дубно та з с. Миколаївка Вінницької області). Програма фестивалю була надзвичайно насичена. Першого дня 23 учасники колективу разом з керівником Л.Я. Лановик гуляли історичними вулицями Праги, відвідали визначні пам’ятники культури, музеї. Столиця зачарувала “студанківців” своєю багатотою та неповторною архітектурою, красою палаців та соборів. Після екскурсії у дворі Мартініцького палацу відбулося відкриття фестивалю. З привітанням до краян звернулися сенатори Чеської республіки та організатори фестивалю, які висловили подяку учасникам фестивалю, за те, що вони в своїх державах плекають, бережуть чеську культуру, народні пісні та танці.

17 вересня 2009 р. для усіх учасників фестивалю було організовано екскурсію на склозавод у місто Ніжбор, де виготовляють всесвітньо відомий чеський кришталь “Богемія” – єдиний у світі кришталь ручної роботи. Діти та дорослі із великою цікавістю дивились на процес виготовлення скла, захоплювалися золотими руками майстрів. Дирекція заводу запросила бажаючих навчатись цьому ремеслу, вступати до школи при заводі з наступним працевлаштуванням. По закінченні екскурсії відбулись у Мартініцькому палаці виступи колективів. “Студанка” виконала танець “Студлу пумпу”, а також вперше в репертуарі колективу з’явився український танок “Гопак”. Наступного дня всі учасники фестивалю виконували свою програму. 19 вересня 2009 р. після загального параду по Градчанській площі відбулось нагородження переможців та учасників III Міжнародного фестивалю краян у м. Прага [47, с. 63]. У номінації танцювальний колектив “Студанка” виборов II місце, поступившись професійному ансамблю з Німеччини [48].

Упродовж 9-12 вересня 2010 р. у м. Празі проходив IV Міжнародний краянський фестиваль, в якому брало участь 450 осіб [49]. Участь у фестивалі взяло і товариство

“Голендерські чехи”. Голова товариства Л.Я. Лановик приклала значні зусилля для того, щоб старше покоління чехів, можливо востаннє побачило Батьківщину своїх пращурів [22].

За вагомий внесок у зміцнення дружби між українським і чеським народами, зміцнення міжетнічного миру та злагоди в українському суспільстві, за особистий внесок у збереження та розвиток кращих традицій чеської куль тури на Україні, за заслуги у забезпеченні високого рівня діяльності фольклорного колективу голова культурно-освітнього товариства “Голендерські чехи”, керівник народного аматорського фольклорно-етнографічного ансамблю “Студанка” Лариса Ярославівна Лановик нагороджена пам’ятною медаллю Міністерства закордонних справ Чеської республіки, відзначена подякою Посольства Чеської республіки в Україні, нагороджена Почесною грамотою Державного комітету України у справах національностей та релігій, численними грамотами та подяками управління культури та туризму Вінницької ОДА, відділу у справах національностей Вінницької ОДА, відділу культури та туризму Козятинської РДА, у 2007 році занесена на районну Дошку Пошани, 2008 році нагороджена почесним знаком “За досягнення у розвитку освіти Козятинщини”, 2009 році нагороджена Почесною грамотою Міністерства культури і туризму, присвоєно звання “Заслужений працівник культури України” [22].

На відкритті фестивалю у Вальдштайнському палаці Голова Верхньої палати Сенату Їржі Лішка у привітанні до краян зазначив: “Країни є нашими представниками за кордоном, нашою доброю візитівкою в світі” [50]. Чеська республіка приклала значні зусилля, щоб фестиваль пройшов на високому рівні. Події на фестивалі висвітлювалися на центральних телеканалах, на “Радіо Прага”, в газетах. У боротьбі з сильними танцювальними колективами ансамбль “Студанка” виборов друге місце.

Отже, діяльність чеського культурно-освітнього товариства “Голендерські чехи” сприяє культурно-просвітницькому розвитку чехів с. Миколаївки, збереженню та розвитку чеської культури на Поділлі. Українська держава сприяє інтеграції чехів в українське суспільство. Проблемними питаннями в області щодо задоволення потреб національних меншин залишаються: недостатнє фінансування культурологічних заходів національно-культурних товариств, неповне забезпечення їх приміщеннями, відсутність Центру культур національних спільнот та друкованого видання національних спільнот. Відділ у справах національностей обласної державної адміністрації сприяє вирішенню питань міжетнічної сфери шляхом налагодження конструктивного діалогу з громадськими організаціями національних спільнот, а також проведення комплексу організаційно-практичних заходів, спрямованих на задоволення етнічної, мовної, культурної та релігійної самобутності національних меншин в області.

Використана література:

1. Відомості Верховної Ради України. – 1991 р. – №42. – С. 555.
2. Відомості Верховної Ради України. – 1991 р. – №46. – С. 617.
3. Декларація прав національностей України. Схвалена Верховною Радою України 1 листопада 1991 р. // Голос України. – 1991 р. – 8 грудня.
4. Відомості Верховної Ради України. – 1991 р. – №53 – С. 799.
5. Лойко Л.І. Громадські організації етнічних меншин України: природа, легітимність,

- діяльність: Монографія. – К.: ПЦ «Фоліант», 2005. – 633 с.
6. Jaroslav Vaculik. Češi v cizine 1850-1938. Brno. 2009. – 189 s.
 7. Vazulik. J. Dejiny volunskych Čechu. J.Leta 1868 – 1914. – Praha. 1997. – 210 s.
 8. Бармак М.В. Німецьке, чеське та сврейське населення Волинської губернії (1796-1914 рр.): розселення, господарське життя, міграції. – Тернопіль, 1999. – 206 с.
 9. Чехи в Криму. Очерки истории и культуры /С.А. Волкова, Л.В. Гурбова, В.Н. Кравцов и др.: Ю.Н. Лаптев (сост.) Комитетом по делам межнациональных отношений и др. – Симф.: «Антиква», 2005. – 182 с.
 10. Волкова С.А. Чехи на півдні України (друга половина XIX – перша третина XX століття) / А.А. Непомнящий (ред.); Таврійський національний ун-т ім. В.І. Вернадського. – Сімф.: «Антиква», 2006. – 160 с.
 11. Лутай М.Є. Чехи на Житомирщині: історія і сьогодення – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2008. – 2008 с.
 12. Ковба Ж. М. Чеська еміграція на Україні в другій половині XIX – на початку XX століття. Дис. канд. іст. наук. / 07.00.03 / Львів, 1974. – 191с.
 13. Шульга С.А. Чеська община на Волині (в 20-30-ті рр. XX ст.): Автореф. дис. ...канд. іст. наук. / 07.00.02 – Всесвітня історія. Чернівецький держ. ун-т ім. Федьковича. – Чернівці, 1998. – 21 с.
 14. Шпиталенко Г.А. Соціально-економічне і духовне життя чехів Волині (друга половина XIX-початок XXст.): дисертація канд. іст. наук: 07.00.01. / Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2003. – 196 с.
 15. Гофман І. Чехи на Волині. Основні відомості. – Прага, 1998. – 32 с.
 16. Надольська В.В. Національні меншини на Волині (середина XIX – початок XX століть). – Дис. ... канд. істор. наук. – 07.00.05. – Луцьк, 1996. – 258 с.
 17. Васильєв В. Причини та механізми здійснення масових політичних репресій на території Вінницької області в 20-30-і рр. // Політичні репресії на Поділлі (20-30-і рр. XXст.). – Вінниця, 1999. – С. 9-23.
 18. Воловик О.В. Рішан Н.А. Чехи на Вінниччині //Національні меншини Правобережної України: історія і сучасність: Науковий збірник: Серія. Праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині. – Т.18. – Житомир, 1998. – С. 159-160.
 19. Чехи на Волині: історія і сучасність. Праці Житомирського краєзнавчого товариства дослідників Волині. – Т. 24 / Відп. редактори М.Ю. Костиця, В.І.Тимошенко /Житомир – Малин: «Волинь», 2001 – С. 66-68.
 20. Лановик. Л.Я. Іррадів розчищені джерела. – Вінниця. «Тірас», 2004. – 144 с.
 21. Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Вінницька область. / Редколегія тому: І.С Гамрецький (голова), В.П. Лациба, С.С. Нешик та ін. Упорядники В. П. Лациба (керівник), В.І. Білоконь, К.Д. Бухін, В.Ю. Васильєв, К.В. Завальнюк, С.Л. Калитко, П.М. Кравченко, І.Г. Паламар, Р.Ю. Подкур, О.К. Струкевич. – Кн.1. – Вінниця: ДП «ДКФ», 2006. – 907 с.
 22. З матеріалів інтерв'ювання голови чеського товариства «Голендерські чехи» 3.10.2010 р.
 23. Національний склад населення України та його мовні ознаки за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року; За редакцією О.Г. Осауленка. К.: 2003. – 246 с.
 24. Україна багатоетнічна. /Державний комітет України у справах національностей та релігії; упорядн: Саган О.Н., Пилипенко Т.І. – К.: «Світ знань», 2008. – 156 с.
 25. Національні меншини в Україні: Інформаційно-бібліографічний покажчик /Упоряд. І. Винниченко, В. Горовий. Ін-т досліджень діаспори. – К.: ВД «Стилос», 2003. – 251 с.
 26. Поточний архів Відділу у справах національностей Вінницької обласної державної адміністрації.

27. Тамара Тисячна. Музей чеського села відкрили в Козятині. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://gazeta.ua/index.php?id=261710>
28. Дзюба І. Вимирання Слова // Дзеркало тижня. – №29. – 2004. – С. 20.
29. Його душа за цілий світ боліла. Упорядник Лариса Лановик. – Вінниця: ТОВ «Віндрук», 2009. – 140 с.
30. Вінницька обласна адміністрація. Розпорядження від 20.05.2008 р. №188 Про обласну раду представників національно-культурних товариств. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VI080052.html.
31. Чехи фестивалили на Вінниччині // Пороги. – 2009 р. – № 5-6. – С. 28.
32. Вісник Козятинщини – 2008 р. – 25 травня.
33. Вісник Козятинщини – 2008 р. – 6 листопада.
34. Свято, що с тобою крізь віки. // Світлиця. – 2008 – № 3-4. – С. 2-3.
35. Чеський колектив відзначив 15 день народження. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vn.20minut.ua/news/149561>.
36. Ольга Цвигун. Виступили на сцені Палацу України перед Президентом. <http://vn.20minut.ua/news/159334>.
37. 33 канал – 2009 р. – 14 жовтня.
38. Далекі і близькі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vodtrk.s27.org.ua/nashi-programi/4899-2010-03-29-08-19-43>.
39. «Студанку» визнано найкращим чеським колективом України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vn.20minut.ua/news/175856>
40. V Praze začíná 2. krajanský folklorní festival. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://krajane.radio.cz/articleDetail.view?id=1433>.
41. Na krajanský festival do Prahy přijedou folklorní soubory z Ukrajiny i z Texasu. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://krajane.radio.cz/articleDetail.view?id=1430>
42. V Praze byl zahájen 2. ročník Krajanského festivalu. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/udalosti/v-praze-byl-zahajen-2-rocnik-krajanskeho-festivalu>.
43. У Чехії відбувся другий фольклорний фестиваль краян. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vn20minut.ua/news/132818>.
44. «Ах, сыночек», – пели, прощаясь с Прагой, чехи с зарубежья. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.radio.cz/ru/rubrika/radiogazeta/ax-synocek-peli-proshchayas-s-pragoj-chexi-iz-zarubezha>.
45. Вінниця – 2009 р. – 2 жовтня.
46. Миколаївська «Студанка» – фаворит фестивалю. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vn.20minut.ua/news/132814>.
47. Krajanský folklorní festival. // Cesty za folklorem. – 2009. – S. 63.
48. «Студанка» у Чехії. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vn.20minut.ua/news/158559>.
49. Mezinárodní krajanský folklorní festival 9-12.9.2010. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.folklornisdruzeni.cz/-iv-mezinarodni-krajansky-festival-v-praze-5174835/bulletin_pro_rozeslani.pdf.
50. V Praze proběhne už počtvrté krajanský folklorní festival [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://krajane.radio.cz/articleDetail.view?id=2025>